

Η διπλωματία της Καινοτομίας:

Μια νέα αντίληψη για παλαιές πρακτικές

Δημήτρης Ν. Ηλιόπουλος

Μέντορας καριέρας & σπουδών • [LinkedIn](#)

Πρέσβυς ε.τ., Μέλος ΔΣ [ΕΛΙΣΜΕ](#), Επιστημονικός συνεργάτης ΕΛΙΑΜΕΠ, Μέλος του Ακαδημαϊκού Συμβουλίου του ΕΙΠΔ

Key ideas:

- 1) Η καινοτομία αφορά μεγάλα πεδία και μπορεί να συσχετιστεί με πολλές μορφές δημιουργικότητας **στην τεχνολογία** (οργανωτική, εμπορική, πολιτική, πολιτιστική ή ακόμα και κοινωνική).
- 2) Πως η **επιστημονική διπλωματία** μετασχηματίζεται στην διπλωματία της καινοτομίας που ξεπερνάει τα όρια των εξωτερικών υποθέσεων και απαιτεί την εμπλοκή και άλλων φορέων του ευρύτερου Δημόσιου και Ιδιωτικού Χώρου.
- 3) Η **παραδοσιακή διπλωματία**, οι μέθοδοι και διαδικασίες άσκησης της δεν επαρκούν εάν δεν επενδυθούν με στοιχεία καινοτομίας, οπότε οι διπλωματικές υπηρεσίες που θα αξιοποιήσουν τις δυνατότητες που προσφέρει η καινοτομία και είναι σε θέση να εκμεταλλευτούν τη δύναμη της τεχνολογίας, θα έχουν αναπόφευκτα προβάδισμα.

Ζούμε σε μια εποχή όπου τα πάντα εξελίσσονται με ολοένα ταχύτερους ρυθμούς και φυσικά η τεχνολογική πρόοδος δεν θα μπορούσε να αποτελέσει εξαίρεση. Στα τεχνολογικά άλματα της εποχής ήλθε να προστεθεί το Διαδίκτυο και η ψηφιοποίηση της επαγγελματικής ζωής με την συνεπαγόμενη ανάγκη για κατάλληλη προσαρμογή απέναντι στις συνεχώς αυξανόμενες απαιτήσεις του παγκόσμιου ανταγωνισμού. Η εξέλιξη αυτή απετέλεσε το συνώνυμο της καινοτομίας αλλά και ένα από τα κύρια εργαλεία για την υλοποίηση της.

Υπό το φως των ανωτέρω τίθεται άμεσα το ερώτημα τι ισχύει στην περίπτωση της διπλωματίας. Έχει η διπλωματία την ικανότητα να ανταποκριθεί στην πρόκληση των καιρών για προσαρμογή στα νέα δεδομένα της ανάγκης για καινοτομία, αλλά και να συμβάλλει στην περαιτέρω ανάπτυξη της; Εάν δεν είναι σε θέση οι

διπλωμάτες να ανταποκριθούν στην πρόκληση αυτή κινδυνεύουν να γίνουν ουραγός των εξελίξεων και να υστερήσουν ως επαγγελματικός κλάδος με κίνδυνο τον πιθανό παραγκωνισμό τους ακόμη και εάν η ανάγκη της επαγγελματικής τους εμπειρίας είναι ακόμη επιθυμητή και αναγκαία. Τα ερωτήματα αυτά οδηγούν αναπόφευκτα στην διερεύνηση της φύσης αυτής καθ' εαυτής της καινοτομίας στον χώρο της διπλωματίας και των επιμέρους εκφάνσεως της που θα επιτρέψουν στο έργο των ασκούντων αυτήν να παραμείνει σχετικό, χρήσιμο και εξελιξιμο. Η ίδια προσέγγιση μας επιτρέπει να εισάγουμε την καινοτομία της διπλωματίας σε ένα ευρύτερο πλέγμα για να την δούμε μέσα από το πρίσμα ενός υβριδισμού που προκύπτει από τη σύγκλιση πρακτικών που αρχικά ανήκαν σε διάφορους τομείς της διπλωματίας (διεθνής, διμερής, οικονομική, δημόσια, πολιτιστική, κλπ).

Κατ' αρχάς θα πρέπει να υπογραμμισθεί ότι δεν υπάρχει συμφωνημένος ορισμός της «καινοτομίας

της διπλωματίας». Η ενασχόληση με το θέμα αυτό έχει επικεντρωθεί περιγραφικά στους εξής τομείς:

Ο γενικότερος τομέας που αποκαλείται

Δημόσια Διπλωματία (Public Diplomacy).

- Η άσκηση ήπιας ισχύος και επιρροής μέσω της προσελκύσεως πρωτοτύπων ιδεών, επενδύσεων και προσοντούχων ατόμων σε κόμβους καινοτομίας.
- Η ανάπτυξη ενός πρώιμου σταδίου διεθνών προ-εμπορικών και εμπορικών συνεργασιών μεταξύ επιχειρήσεων και πανεπιστημίων με στόχο την οικονομική ανάπτυξη και την ανταγωνιστικότητα.
- Την δημιουργία συνθηκών πλαισίου προς τούτο (πνευματική ιδιοκτησία, συνθήκες εμπορικών δραστηριοτήτων, κανονισμοί απασχολήσεως, εκτίμηση ευκαιριών και απειλών, εξέταση δυνατοτήτων περιφερειακών και παγκοσμίων συμπράξεων καινοτομίας).
- Την ενθάρρυνση και διευκόλυνση συνεργασιών μεταξύ του δημόσιου και ιδιωτικού τομέων προς αντιμετώπιση των παγκόσμιων προκλήσεων οικονομικής φύσεως, των πανδημιών και άλλων προβλημάτων οριζοντίας φύσεως (καινοτομία, πνευματική ιδιοκτησία, παροχή κινήτρων για ίδρυση νεοφυών επιχειρήσεων, ανταγωνισμός, απασχόληση, ανεργία).
- Προσθήκη καινοτόμων πρακτικών για την άσκηση εθνικής και πολυμερούς διπλωματίας στην εργαλειοθήκη των φορέων ασκήσεως διπλωματίας. Αν και οι περισσότερες καινοτομίες σε διπλωματικές πρωτοβουλίες αποσκοπούν στην παροχή αμοιβαίων πλεονεκτημάτων στους εμπλεκόμενους εταίρους, έχει παρατηρηθεί μια αυξανόμενη τάση του ούτω πως αποκαλούμενου «μερκαντιλισμού καινοτομίας», που εξυπηρετεί την ενίσχυση της εγχώριας ικανότητας καινοτομίας, μέσω

π.χ. της αναγκαστικής μεταφορά τεχνολογίας ή μεροληπτικών δημόσιων συμβάσεων.

Εκείνο που καθίσταται εξ αρχής βέβαιο είναι ότι η **παραδοσιακή διπλωματία, οι μέθοδοι και διαδικασίες άσκησης της δεν επαρκούν εάν δεν επενδυθούν με στοιχεία καινοτομίας**. Τούτο αφορά όχι μόνο στην εξέλιξη της επιστημονικής διπλωματίας, αλλά και στην ανάπτυξη ενός ξεχωριστού συνόλου συναφών δραστηριοτήτων και δυνατοτήτων. Καθώς η παγκοσμιοποίηση της επιστήμης και η καινοτομία εντείνονται, οι αρμόδιοι χάραξης πολιτικής σε όλο τον κόσμο αναζητούν νέους τρόπους δυναμικής διαμόρφωσης και επιρροής. Μέχρι πρόσφατα, αυτές οι προσπάθειες είχαν επικεντρωθεί στην επιστημονική διπλωματία. Ωστόσο, ένα αυξανόμενο ενδιαφέρον για τη διευκόλυνση της διεθνούς συνεργασίας στον τομέα της καινοτομίας επέτρεψαν την υιοθέτηση μιας σειράς νέων συνεργασιών και προσεγγίσεων.

Στην αρχή, αυτές οι προσπάθειες στο τομέα της καινοτομίας της διπλωματίας θεωρήθηκαν ως συνέχιση της επιστημονικής διπλωματίας, αλλά το θέμα είναι πιο σύνθετο καθώς το σύστημα καλείται να καθορίσει τα όρια μεταξύ εμπορικού και γενικότερου εθνικού/δημόσιου συμφέροντος. Αν η καινοτομία είναι ένα παιχνίδι μηδενικού αθροίσματος, η εφαρμογή της στην διπλωματία δείχνει να έχει ως αποτέλεσμα ισχυρά αμοιβαία πλεονεκτήματα. Από την άλλη πλευρά, η πρόσφατη εμπειρία έδειξε ότι οι αρμόδιοι χάραξης πολιτικής, οι επιχειρήσεις και άλλοι ενδιαφερόμενοι χρειάζονται περισσότερο εξελιγμένη προσέγγιση για την αξιολόγηση των κινδύνων και των ευκαιριών που βρίσκονται σε κάθε στάδιο της αλυσίδας αξιοποίησης της καινοτομίας.

Στο πλαίσιο αυτό, παρατηρούμε την δημιουργία

μιας εργαλειοθήκης πρακτικών πρωτοβουλιών που επηρεάζουν την ανάπτυξη μιας διπλωματίας της καινοτομίας που ξεπερνάει τα όρια των εξωτερικών υποθέσεων και απαιτεί την εμπλοκή διαφορετικών Υπουργείων και άλλων φορέων του ευρύτερου Δημοσίου αλλά και ιδιωτικού χώρου. Συγκεκριμένα μπορούν να αναφερθούν:

- Η παροχή κινήτρων για συνεργασία μέσω νέων ευκαιριών χρηματοδότησης, συνεργασιών Έρευνας και Ανάπτυξης (R&D), παροχής ανεξάρτητων κεφαλαίων και αντίστοιχης χρηματοδότησης για διμερείς συνεργασίες.
- Η επιρροή στα πλαίσια χάραξης πολιτικής μέσω διαλόγου που θα λαμβάνει χώρα σε fora διαλόγου επί της πολιτικής καινοτομίας, της πνευματικής ιδιοκτησίας και των κοινών οικονομικών και εμπορικών δραστηριοτήτων.
- Η βελτίωση της πρόσβασης σε πληροφορίες και οι ικανότητες (capabilities). Η διεθνοποίηση των θεσμικών συνεργασιών ακολουθείται πλέον από κορυφαία παγκόσμια πανεπιστήμια και ερευνητικά ιδρύματα.
- Η αποσαφήνιση των εθνικών προτεραιοτήτων και στόχων για την καινοτομία συμπεριλαμβανομένων των περιφερειακών και εθνικών στρατηγικών που θα βοηθήσει τους διπλωμάτες να σχεδιάσουν τις νέες μεθόδους δράσης τους.
- Η αντιμετώπιση των διασυννοριακών προκλήσεων καινοτομίας. Μία μέθοδος που έχει ακολουθηθεί πρόσφατα είναι η οικοδόμηση παγκόσμιων συνασπισμών που διευκολύνεται από πολυμερείς ή μη κυβερνητικούς φορείς. Σαν χαρακτηριστικό παράδειγμα αναφέρεται η δημιουργία του Οργανισμού Συνεργασίας της Σαγκάης, ο οποίος καλείται καινοτομικά να επιλύσει σε ευρω-ασιατικό επίπεδο θέματα που δεν

σημείωναν πρόοδο στους ήδη υφιστάμενους γεωγραφικούς ή θεματικούς οργανισμούς.

Η επιστημονική διπλωματία συνδέει τους δύο τομείς πολιτικής των εξωτερικών υποθέσεων και της επιστημονικής πολιτικής. Η ανταγωνιστική σκέψη και οι τρόποι με τους οποίους αυτό επηρεάζει τις παγκόσμιες προκλήσεις θέτουν τώρα υπό πίεση τις τάσεις της παγκοσμιοποίησης στην επιστήμη, την τεχνολογία και την καινοτομία. Σε έναν κόσμο που βασίζεται όλο και περισσότερο στη γνώση, αυτό οδηγεί σε αλλαγές στους ρόλους των διπλωματών. Η εστίασή τους έχει ήδη μετατοπιστεί από τις σχετικά ουδέτερες επιστημονικές συνεργασίες στα ενδιαφέροντα τεχνολογίας και καινοτομίας των χωρών τους και επηρεάζει τους μελλοντικούς ρόλους και την ανάπτυξη της διπλωματίας καινοτομίας ως αποτέλεσμα των αλληλεπιδράσεων μεταξύ των εξελισσόμενων χαρακτηριστικών της επιστήμης, της τεχνολογίας και της καινοτομίας από τη μια πλευρά και των διεθνών σχέσεων και των εξωτερικών πολιτικών από την άλλη. Στο πλαίσιο αυτό **η διπλωματία καινοτομίας μπορεί να γίνει κατανοητή μόνο ως μια υβριδική έννοια που αντικατοπτρίζει οργανισμούς και στρατηγικές που έχουν τις ρίζες τους σε παλαιότερες πρακτικές, οι οποίες εκφράζονται πλέον με όρους του παρόντος.**

Μετά την οικονομική διπλωματία, η έννοια της διπλωματίας της καινοτομίας έχει αναδειχθεί ως ένας από τους κύριους άξονες προβληματισμού σχετικά με τις νέες διπλωματικές πρακτικές και θεωρείται συχνά ως ένας διπλωματικός διάυλος για τη διατήρηση των σχέσεων σε περιόδους έντασης. Μπορεί επίσης να θεωρηθεί ως παράγοντας ειρήνης που προωθεί την προσέγγιση των λαών. Η καινοτομία αφορά μεγάλα πεδία και μπορεί να συσχετιστεί με πολλές μορφές δημιουργικότητας στην τεχνολογία (οργανωτική,

εμπορική, πολιτική, πολιτιστική ή ακόμα και κοινωνική).

Καταληκτικά, θα πρέπει να αναφερθούμε στην επιρροή της καινοτομίας στο καθ' εαυτό έργο των διπλωματών μέσω της ψηφιοποίησης της διπλωματίας. Πέραν της γενικότερης διευκολύνσεως που παρέχει η ηλεκτρονική επικοινωνία, δημιουργήθηκαν και οι προϋποθέσεις για μια ασφαλέστερη διακίνηση υπηρεσιακών εγγράφων, της ενδοεπικοινωνίας αλλά και την προβολή συγκεκριμένων θεμάτων εθνικής και διεθνούς πολιτικής. Βασικό στοιχείο για την επιτυχία του διπλωματικού έργου είναι απαρémentη η προσαρμοστικότητα των ασκούντων αυτό. Και στην περίπτωση της καινοτομίας, εντύπωση προκαλεί η ταχύτητα με την οποία οι διπλωμάτες προσαρμόστηκαν την περίοδο της πανδημίας μέσω της μετάβασης σε διαδικτυακές τηλεδιασκέψεις και υβριδικές συναντήσεις. Μάλιστα, αυτό άνοιξε έναν εντελώς νέο κόσμο δυνατοτήτων που είναι βέβαιον ότι θα παραμείνει ως βασική μέθοδος εργασίας και μετά την πάροδο της πανδημίας, χωρίς αυτό να αφαιρεί από την ανάγκη ασκήσεως των καθηκόντων τους και με παραδοσιακό τρόπο, όπως είναι η διεξαγωγή διαβημάτων με φυσική παρουσία. Εξίσου σημαντική είναι η καινοτόμος ψηφιοποίηση όλων των προξενικών υπηρεσιών που προσφέρονται από Πρεσβείες και Προξενεία σε όλο τον κόσμο.

Θα ήταν παράληψη να μην αναφερθούμε στην καινοτόμο Δημόσια Διπλωματία (Public Diplomacy) που διευκολύνθηκε τα μάλα από τις καινοτομίες στον τομέα της ψηφιακής επικοινωνίας. Με το πάτημα ενός κουμπιού εξασφαλίζουμε την ενημέρωση χιλιάδων εάν όχι εκατομμυρίων αναγνωστών, σε σημείο που επηρεάζεται η άσκηση εξωτερικής πολιτικής. Βεβαίως ο ρόλος των λεγόμενων fake news

προβληματίζει και αναζητούνται αντίδοτα (ελπίζοντας ότι η επιστημονική καινοτομία θα σταθεί αρωγός εν προκειμένω).

Εννοείται ότι εξελίξεις αυτές καθιστούν πλέον απαραίτητη την πραγματοποίηση μαθημάτων κατάρτισης για τους διπλωμάτες σχετικά με τη χρήση νέων ψηφιακών εργαλείων και τεχνολογιών. Είναι αναμφισβήτητο ότι, όπως ισχύει και με πλείστους άλλους τομείς δραστηριότητας τον 21ο αιώνα, η τεχνολογική καινοτομία θα διαδραματίσει καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση του μέλλοντος της διπλωματίας. Οι διπλωματικές υπηρεσίες που αξιοποιούν τις δυνατότητες που προσφέρει και είναι σε θέση να εκμεταλλευτούν τη δύναμη της τεχνολογίας θα έχουν αναπόφευκτα προβάδισμα. Εννοείται βέβαια ότι **ο βασικός φορέας άσκησης, έκφρασης και εφαρμογής της εξωτερικής πολιτικής θα παραμένει πάντοτε ο ανθρώπινος παράγων, δηλαδή οι ίδιοι οι διπλωμάτες.**